

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศ
ในทางอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทรมาน
และการกระทำให้บุคคลสูญหาย

LEGAL PROBLEMS AND OBSTACLES IN MUTUAL ASSISTANCE
IN CRIMINAL MATTERS RELATED TO THE PREVENTION AND
SUPPRESSION OF TORTURE AND ENFORCED DISAPPEARANCE

อรสา คงคา*

Orasa Kongka*

นิติศาสตรมหาบัณฑิต กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

Master of Laws, Criminal Law and Criminal Justice, School of Law,

Sripatum University-Chonburi Campus

*Corresponding Author e-Mail: Orasa.kongka@gmail.com

(Received: 2024, November 22; Revised: 2025, February 20; Accepted: 2025, February 27)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญาตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 และมาตรา 13 โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเอกสารศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความวิจัย และบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และหลักกฎหมายไทย แล้วนำมาวิเคราะห์ สรุปผลและเสนอแนะแนวทางและมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 และมาตรา 13 บัญญัติไม่สอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐและหลักความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา เพราะเหตุยกเว้นการส่งผู้ร้ายข้ามแดนมิใช่แต่เหตุความผิดทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีหลักเกณฑ์อีกหลายประการที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายทหารหรือราชการทหาร กฎหมายการพิมพ์ หรือกฎหมายศาสนา นอกจากนั้นยังมีฐานะพิเศษของผู้ร้ายข้ามแดนกรณีความผิดที่มีโทษประหารชีวิตในรัฐผู้ร้องขอเอกสิทธิ์ทางการเมือง หรือสถานะผู้ลี้ภัย และการ

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

ขับไล่ ส่งกลับ หรือส่งผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งถือว่าเป็นดุลพินิจของรัฐโดยพิจารณาจากข้อหาความผิด มีความร่วมมือในทางอาญาร่วมกัน และผลประโยชน์ของประเทศ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะว่าเห็นควรให้เพิ่มเติมคำนิยามความผิดทางการเมืองไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 และแก้ไขปรับปรุงมาตรา 9 และมาตรา 13 ให้สอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ หลักความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา และผลประโยชน์ของประเทศ

คำสำคัญ: ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา; การป้องกันและปราบปรามการทรมาน; การกระทำให้บุคคลสูญหาย

ABSTRACT

This study examined legal issues and obstacles concerning international cooperation in criminal matters under Sections 9 and 13 of the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Act B.E. 2565 (2022). A documentary research method was employed, analyzing legal texts, scholarly articles, research papers, and relevant statutory provisions. Comparative legal analysis was conducted to evaluate inconsistencies between Thai legal frameworks, international law, and foreign legislative models, culminating in recommendations for legal reform.

Findings revealed that Sections 9 and 13 of the Act conflicted with the principles of state sovereignty and international legal cooperation in criminal matters. Specifically, the Act's extradition exceptions extended beyond political offenses to include additional categories, such as offenses under military law, printing regulations, and religious statutes. Furthermore, extradition considerations must account for the requesting state's death penalty policies, diplomatic immunity, and refugee status. Decisions regarding deportation, repatriation, or extradition remained at the discretion of the requested state, contingent on the offense's nature, bilateral agreements, and national interests.

The study recommends incorporating a precise definition of "political offenses" into Section 3 of the Act to ensure legal clarity. Additionally, Sections 9 and 13 should be amended to better align with principles of state sovereignty, international legal cooperation, and national security interests.

Keywords: mutual assistance in criminal matters; Prevention and Suppression of Torture; Enforced Disappearance

บทนำ

การที่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญจสุญหาย พ.ศ.2565 (2565, หน้า 43) มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครอง ป้องกัน ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐทรมานหรือกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อประชาชนหรืออุ้มหาย ซึ่งเห็นว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญจสุญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 และมาตรา 13 ให้สอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยในการบังคับใช้กฎหมายและหลักความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา (กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551, หน้า 1-2) และการกำหนดค่านิยมความหมายของความผิดทางการเมืองให้ชัดเจนเพื่อลดปัญหาการตีความก็จะทำให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญจสุญหาย พ.ศ.2565 มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการกำหนดประเภทความผิดและบทกำหนดโทษที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้
2. เพื่อศึกษาปัญหาการกำหนดค่านิยมและการบังคับใช้เกี่ยวกับความผิดทางการเมืองตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและบังคับให้นุญจสุญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9
3. เพื่อศึกษาปัญหาการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญจสุญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 13

สมมติฐานของการวิจัย

พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและบังคับให้นุญจสุญหาย พ.ศ.2565 บทบัญญัติมาตรา 13 เป็นบทบัญญัติที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐและหลักความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา เพราะการขับไล่ ส่งกลับ หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งนั้นเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐโดยเฉพาะ ซึ่งจะพิจารณาจากปัจจัยหลายประการโดยเฉพาะในเรื่องผลกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการที่มาตรา 9 กำหนดว่าการกระทำตามมาตรา 5 และมาตรา 7 ไม่ถือเป็นความผิดที่มีลักษณะทางการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และความผิดทางการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญานั้น โดยลักษณะของข้อหาการกระทำมิใช่เป็นความผิดทางการเมืองอยู่แล้วจึงก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้และการตีความกฎหมาย เพราะการกระทำความผิดที่ไม่อาจส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้มิใช่แต่เฉพาะความผิดทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีความผิดประเภทอื่นที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ เช่น ความผิดตามกฎหมายทหารหรือราชการทหาร ดังนั้นถ้ามีการกำหนดค่านิยมความผิดทางการเมืองและปรับปรุงมาตรา 9 และมาตรา 13 ก็จะทำให้ปัญหาเหล่านี้ได้รับการศึกษาและข้อเสนอแนะ

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

จะทำให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความวิจัยและบทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และหลักกฎหมายไทย แล้วนำมาวิเคราะห์ สรุปผลและเสนอแนะแนวทางและมาตรการแก้ไขปัญหามาตรัดอุปสรรคที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการกำหนดประเภทความผิดและบทกำหนดโทษที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 และมาตรา 13 กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการส่งผู้ร้ายข้ามแดนกรณีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มีใช้ความผิดทางการเมือง แต่ขาดการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความผิดทางการเมืองไว้ก่อให้เกิดปัญหาการตีความและการบังคับใช้พระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 จึงทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ และทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพในการประสานงานและความร่วมมือในทางอาญากับนานาชาติอารยประเทศ และกรณีการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งตามการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่ง มาตรา 13 ก็เป็นอีกบทบัญญัติหนึ่งที่บัญญัติเกี่ยวกับการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังประเทศที่สาม ซึ่งขาดหลักเกณฑ์ในการกำหนดรูปแบบไว้และการบัญญัติเช่นนี้ไม่ได้คำนึงถึงหลักอำนาจอธิปไตยในการบังคับใช้กฎหมายของรัฐผู้ร้องขอและรัฐผู้รับ คำขอตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ แม้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 13 จะบัญญัติสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)) ข้อ 3(1) ซึ่งบัญญัติว่า “รัฐภาคีต้องไม่ขับไล่ ส่งกลับ (ผลักดันกลับออกไป) หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะตกอยู่ภายใต้อันตรายที่จะถูกทรมาน” ก็ตาม แต่ก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้หลักอำนาจอธิปไตยในการบังคับใช้กฎหมายของรัฐนั่นเอง ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 และมาตรา 13 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและหลักสิทธิมนุษยชน

2. ปัญหาการกำหนดค่านิยมและการบังคับใช้เกี่ยวกับความผิดทางการเมืองตามพระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 สรุปได้ว่าการพิจารณาความหมายโดยดูจากแรงจูงใจ และวัตถุประสงค์ในทางการเมืองนั้น หากมีข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีเจตนาไม่ดี ได้กระทำการลงในขณะที่มีการปะทะกันทางการเมือง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัวของตน มิได้เป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง การกระทำนั้นก็จะมิใช่ความผิดทางการเมือง แม้ว่าจะเกิดขึ้นในขณะที่มีการปะทะกันก็ตาม นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแยกองค์ประกอบความผิดของความผิดทางการเมืองไว้คือ ถ้าความผิดอาญาที่เกิดขึ้นได้กระทำการลงในระหว่างเกิดการกบฏและผู้กระทำความผิดมีเจตนาในการกระทำให้เป็นความผิดทางการเมืองแล้วจะแล้วจะจัดเป็นความผิดทางการเมืองทั้งสิ้นไม่ว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะเป็นฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายตรงกันข้าม การแยกองค์ประกอบของความผิดเช่นนี้จะก่อให้เกิดปัญหาได้ถ้าความผิดบางอย่างได้เกิดขึ้นก่อนเกิดการกบฏ ทั้งนี้เพราะการกบฏไม่อาจเกิดขึ้นได้ภายในเวลากระชั้นชิดแต่การก่อการกบฏจะต้องมีการวางแผนการคบคิดกันก่อนในกรณีนี้จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นการกระทำความผิดทางการเมือง ซึ่งการกระทำความผิดในระยะแรกนี้ จะเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลให้การกบฏต่อไปสามารถกระทำได้สะดวกขึ้น จากกรณีข้างต้นไม่ว่าจะพิจารณาความผิดทางการเมืองจากองค์ประกอบภายนอกคือ การกระทำที่แสดงออกมา หรือพิจารณาจากองค์ประกอบภายในคือ เจตนาและวัตถุประสงค์ก็ตาม เมื่อมีข้อเท็จจริงบางประการที่แตกต่างกันออกไปก็จะส่งผลให้ความหมายเหล่านั้นไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงได้ นอกจากนี้ปัญหาในเรื่องนี้แล้วจะมีปัญหาในเรื่องของระบอบการปกครองอีกด้วย ทั้งนี้เพราะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การก่อการกบฏหรือการก่อความไม่สงบภายในประเทศขึ้นก็เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครองประเทศหรือเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเป็นการปกครองแบบคอมมิวนิสต์มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองเช่นนี้อาจจะเป็นการล้มอำนาจผู้ปกครองเดิม และตั้งผู้ปกครองใหม่และเปลี่ยนวิธีการปกครองใหม่ด้วยหรือบีบบังคับให้ผู้ปกครองคนเดิมใช้วิธีการปกครองใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ในการกำหนดนิยามความหมายของคำว่า “ความผิดทางการเมือง” นั้นจะต้องนำความผิดทางการเมืองโดยแท้ (purely political offences) กับความผิดที่มีลักษณะเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการเมือง (relative political offences) หรือความผิดที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับความผิดทางการเมือง เพื่อให้ค่านิยมครอบคลุมกับการกระทำความผิดทางการเมืองโดยพิจารณาจาก “วัตถุประสงค์ของการกระทำ” และ “มูลเหตุจูงใจของการกระทำ” เพื่อให้การกระทำมีลักษณะแตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาทั่วไป โดยผู้วิจัยขอเสนอแนะนิยามความหมายของความผิดทางการเมืองว่า “การกระทำที่มีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของรัฐและต่ออธิปไตยของรัฐก่อให้เกิดการแทรกแซงการใช้อำนาจภายในรัฐหรือการกระทำผิดที่เกิดขึ้นมาจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกล่วงละเมิด และจะต้องเป็นการกระทำกรณีดังต่อไปนี้ด้วย

2.1 ความผิดนั้นจะต้องกระทำการลงโดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือให้วัตถุประสงค์ในทางการเมืองโดยแท้ประสบผลสำเร็จ

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

2.2 มีความเกี่ยวเนื่องกันโดยตรงระหว่างความผิดอาญาที่ได้กระทำลงกับวัตถุประสงค์ก่อให้เกิดผลในทางการเมืองหรือองค์กรทางสังคมของรัฐ

2.3 วัตถุประสงค์ในทางการเมืองจะต้องอยู่เหนือองค์ประกอบของการกระทำความผิดอาญาสามัญ”

3. ปัญหาการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญต์สูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 13 โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งคุ้มครองมิให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐขับไล่ ส่งกลับ หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่ง หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้น จะไปตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกกระทำความผิดอาญา การกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือถูกกระทำให้สูญหาย บทบัญญัติมาตรานี้ถือว่าการบัญญัติไว้ที่มีได้คำนึงถึงหลักอำนาจอธิปไตยในการบังคับใช้กฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และหลักสิทธิมนุษยชน เพราะการจะส่งกลับบุคคลใดซึ่งเป็นผู้ร้ายข้ามแดนถือว่าเป็นผลประโยชน์และความมั่นคงของประเทศตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐในการใช้ดุลยพินิจส่งกลับบุคคลใดซึ่งเป็นผู้ร้ายข้ามแดน แม้หลักการส่งกลับจะทำให้ผู้ร้ายข้ามแดนเหล่านั้นตกอยู่ในอันตรายก็ตาม ดังเช่นกรณีการขอผู้ร้ายข้ามแดนของสาธารณรัฐประชาชนจีนในความผิดฐานกบฏในเขตตะวันตกเฉียงเหนือของเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ซึ่งประเทศไทยส่งผู้ร้ายข้ามแดนให้กับสาธารณรัฐประชาชนจีนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ.2541 และสนธิสัญญาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ถือว่าเป็นหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งเมื่อหลักสิทธิมนุษยชนกับหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐเกิดขึ้นพร้อมกัน รัฐต่าง ๆ ย่อมต้องเลือกใช้หลักอำนาจอธิปไตยแทบทั้งสิ้น เพราะถือว่าเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ ดังนั้นการที่มาตรา 13 กำหนดไว้เช่นนี้ถือว่าขัดแย้งกันระหว่างมาตรา 13 กับพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551

อภิปรายผล

1. ปัญหาการกำหนดประเภทความผิดและบทกำหนดโทษที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ ประเภทความผิดของการส่งผู้ร้ายข้ามแดนนั้นโดยหลักแล้วจะเป็นความผิดในลักษณะเป็นการกระทำความผิดในตัวเอง หรือเรียกว่า “Mala In se” โดยถือว่าเป็นความผิดในลักษณะอาชญากรที่เป็นความผิดในตัวเอง แต่ถ้าเป็นการกระทำความผิดตามบทบัญญัติกฎหมายของรัฐหรือที่เรียกว่า “Mala In Pohibita” ในกรณีเช่นนี้ถือว่าไม่ใช่อาชญากรในตัวเองจึงไม่มีการส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ ดังเช่น ความผิดทางการเมือง ความผิดฐานหลบหนีทหาร หรือราชการทหาร กฎหมายการพิมพ์ กฎหมายศาสนา ซึ่งข้อหาเหล่านี้ถือว่าเป็นเสรีภาพ (liberty) ในการแสดงออกและความคิดเห็น (freedom of expression) ที่มนุษย์ทุกคนพึงมีตามหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ ยังมีกรณีบุคคลที่มีสถานะพิเศษที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ (พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 มาตรา 8) ดังเช่นบุคคลที่มีเอกสิทธิ์ทางการเมือง หรือสถานะผู้ลี้ภัย

ซึ่งหลักการเหล่านี้ถือว่าเป็นอำนาจรัฐหรืออำนาจอธิปไตยของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายหรือการแสดงออกซึ่งความเป็นกลางในฐานะเป็นนานาอารยประเทศที่จะใช้ดุลพินิจว่ากรณีใดจะให้บุคคลโดยอยู่ในประเทศของตน (วิชญา ลิ้มวงศ์, 2537, หน้า 16)

2. ปัญหาการกำหนดค่านิยมและการบังคับใช้เกี่ยวกับความผิดทางการเมืองตามพระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ในการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและค่านิยมเกี่ยวกับความผิดทางการเมืองได้ว่า กฎหมายสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันมีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ค.ศ.1929 ซึ่งมาตรา 3 วรรคสอง ได้ให้ความหมายความผิดทางการเมืองไว้ว่า “การกระทำซึ่งอาจลงโทษทางอาญาได้โดยตรงได้กระทำต่อความมั่นคงและความคงอยู่ของรัฐหรือต่อประมุข หรือสมาชิกของรัฐบาลของรัฐหรือต่อองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ หรือต่อสิทธิของประชาชนในการเลือกตั้ง หรือออกเสีย หรือต่อความสัมพันธ์อันดีกับรัฐต่างชาติ” หมายความว่า การกระทำผิดที่เกิดขึ้นนั้นเมื่อได้กระทำลงจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการคงอยู่ของรัฐ การล้มล้างรัฐธรรมนูญ หรือการลอบสังหารผู้นำประเทศ (อภิญา เลื่อนฉวี, ออนไลน์, 2551)

สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ค.ศ.1925 ได้มีข้อกำหนดในมาตรา 5 ดังนี้ “จะไม่มี การส่งผู้ร้ายข้ามแดนถ้าอาชญากรรมหรือความผิดมีลักษณะในทางการเมืองหรือเป็นที่ประจักษ์ชัดจากพฤติกรรมแวดล้อมว่าการร้องขอให้มีการส่งผู้ร้ายข้ามแดนนั้นมีวัตถุประสงค์ในทางการเมือง” ซึ่งแสดงว่าสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเน้นเรื่องพฤติการณ์แวดล้อมตามข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป อันอาจใช้หลักจากกฎหมายอาญาที่ว่า “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” แต่ความไม่ชัดเจนยังอยู่ที่ว่าความผิดใดที่ “มีลักษณะในทางการเมือง” ซึ่งมีได้ให้ความหมายโดยละเอียดหรือเฉพาะเจาะจงลงไป (พรชัย ด้านวิวัฒน์, 2544, หน้า 26)

สมาพันธรัฐสวิส มีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ค.ศ.1892 ได้มีข้อกำหนดไว้ในมาตรา 10 ดังนี้ จะไม่มี การส่งผู้ร้ายข้ามแดนถ้าเป็นการกระทำความผิดทางการเมือง แต่จะส่งผู้ร้ายข้ามแดนหากการกระทำความผิดที่ร้องขอให้ส่งนั้นในชั้นแรกเป็นความผิดอาชญากรรมเท่านั้น แม้ว่าแรงจูงใจหรือจุดประสงค์จะเป็นเรื่องทางการเมืองก็ตาม ซึ่งเน้นที่แรงจูงใจหรือวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาความร่วมมือในทางอาญาระหว่างกันในทวีปยุโรปตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Council of Europe, Online, 1957) ได้กำหนดลักษณะของความผิดทางการเมืองไว้ใน Article 3 (Political Offences) ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายทหารไว้ใน Article 4 (Military Offences) และความผิดเกี่ยวกับกาเงินการคลังไว้ใน Article 5 (Fiscal Offences) ไว้ในมาตรา 3 ความผิดทางการเมืองว่า

1) จะไม่มี การส่งผู้ร้ายข้ามแดน หากความผิดที่เกี่ยวข้องกับคำร้องนั้นถูกเป็นความผิดทางการเมืองหรือเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยฝ่ายที่ได้รับคำร้อง

2) กฎระเบียบเดียวกันนี้จะมีผลบังคับใช้ หากฝ่ายที่ได้รับคำร้องมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือที่ว่าคำร้องขอส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นความผิดทางการเมืองทั่วไป แต่ได้ร้องขอโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีหรือลงโทษบุคคลเนื่องจากเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ หรือความคิดเห็นทางการเมืองของบุคคลนั้น หรือเนื่องจากตำแหน่งของบุคคลดังกล่าวอาจได้รับผลกระทบเสียหายจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งดังกล่าวข้างต้น

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2568

3) อนุสัญญานี้จะไม่ใช้บังคับกรณีเป็นความผิดของการลอบปลงพระชนม์หรือการพยายามลอบปลงพระชนม์ประมุขแห่งรัฐหรือสมาชิกในครอบครัวของบุคคลดังกล่าว

4) อนุสัญญานี้จะไม่มีผลกระทบต่อภาระผูกพันใด ๆ ที่คู่ภาคีอาจมีหรืออาจดำเนินการตามอนุสัญญาระหว่างประเทศลักษณะพหุภาคีอื่นใดในอนาคต

มาตรา 4 อนุสัญญานี้จะไม่ใช้บังคับกรณีการส่งผู้ร้ายข้ามแดนสำหรับความผิดตามกฎหมายทหาร

มาตรา 5 บทบัญญัติของอนุสัญญานี้จะอนุญาตให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนสำหรับความผิดที่เกี่ยวข้องกับภาษี อากร ศุลกากรและการแลกเปลี่ยน เฉพาะในกรณีที่ภาคีอนุสัญญาพิจารณาร่วมกันว่าเป็นความผิดที่ส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้

เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551 มาตรา 9 (2551, หน้า 36) ได้กำหนดลักษณะการกระทำความผิดทางการเมืองโดยใช้คำว่า

“มิใช่ความผิดที่มีลักษณะทางการเมืองหรือเป็นความผิดทางทหาร และความผิดนี้ต้องไม่เป็นการปลงพระชนม์ ประทุษร้ายต่อพระองค์ หรือเสรีภาพต่อพระมหากษัตริย์ พระราชินีหรือพระราชทายาท การฆ่า ประทุษร้ายต่อร่างกายหรือเสรีภาพของประมุขแห่งรัฐ ผู้นำรัฐบาล หรือสมาชิกโดยตรงของครอบครัวของบุคคลนั้น และยังกำหนดความหมายของความผิดทางทหาร หมายความว่าความผิดอาญาทางทหาร โดยเฉพาะและมีใช้ความผิดตามกฎหมายอาญาทั่วไป”

จากการให้ความหมายดังกล่าวก็ยังไม่มีความหมายใดที่สามารถแสดงได้อย่างชัดเจนถึงลักษณะของความผิดทางการเมือง แต่ความหมายต่าง ๆ ทั้งของนักกฎหมายและความหมายตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศจะมุ่งเน้นที่ความมั่นคงของรัฐเป็นสำคัญ และความหมายทุก ๆ ความหมายที่ยกมานี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะวางแนวไว้วาง ๆ เท่านั้น ไม่มีความหมายใดที่กำหนดรายละเอียดหรือยกตัวอย่างถึงความผิดที่จะจัดไว้ให้เป็นความผิดทางการเมืองเลย หากจะพิจารณาถึงพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2551 ของไทย ในมาตรา 9 (2551, หน้า 36) ก็จะพบว่าไม่ได้มีการกำหนดรายละเอียดหรือให้ความหมายเกี่ยวกับความผิดทางการเมืองไว้เลย เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “การเมือง” ตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ออนไลน์, 2554) ได้ให้ความหมายไว้ ได้แก่ การที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่ วิชาว่าด้วยรัฐการจัดส่วนแห่งรัฐและการดำเนินการแห่งรัฐ การบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ เช่น การเมืองระหว่างประเทศ ได้แก่ การดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ และกิจการอำนาจ หรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เช่น ตำแหน่งการเมือง ได้แก่ ตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อำนาจ (คณะรัฐมนตรี) หรือควบคุม (รัฐสภา) การบริหารราชการแผ่นดิน

3. ปัญหาการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 13 (2565, หน้า 43) การที่จะขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งต้องพิจารณาอำนาจอธิปไตยของรัฐคือความเป็นอิสระของรัฐ (independence) ที่ไม่ขึ้นกับรัฐอื่นใด (autonomy) ความเสมอภาค (equality) เท่าเทียมกับรัฐอื่น ความเป็นเจ้าของและมีสิทธิเด็ดขาดในเขตอำนาจของรัฐและความสามารถในการตัดสินใจและ

หน้า 140

ดำเนินการในบรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการของตนเองได้โดยตนเอง (exclusivity of domestic jurisdiction) เช่น การออกกฎหมายมาบังคับผู้คนที่อยู่ในดินแดนของตน ความสามารถในการจัดการและใช้ทรัพยากรในดินแดนของตนที่สำคัญ “อำนาจอธิปไตย” ยังรวมไปถึงความสามารถในการเข้าผูกพันตามสัญญาในทางกฎหมายระหว่างประเทศด้วย

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 13 (2565, หน้า 43) เป็นบทบัญญัติขัดกับอำนาจอธิปไตยของประเทศในการพิจารณาขับไล่ส่งกลับ หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดน โดยเฉพาะสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในฐานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่ทุกประเทศจะต้องมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัตินี้จึงก่อให้เกิดปัญหาไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้จริงในทางปฏิบัติ เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจอสูงสุดของประเทศไม่มีฐานะอำนาจอื่นอยู่เหนือกว่าอำนาจนี้ การยกเลิก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 13 จะทำให้พระราชบัญญัตินี้มีความสมบูรณ์ของกฎหมายในหลักกฎหมายที่ต้องมีสภาพบังคับ (sanction) และในขณะเดียวกันยกเว้นกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงหลักอำนาจอธิปไตยของรัฐเกี่ยวกับความร่วมมือในทางระหว่างประเทศที่จะต้องอาศัยหลักการสำคัญหลายหลักการ เช่น หลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ หลักต่างตอบแทน หรือหลักความรับผิดชอบแห่งรัฐ จึงเห็นควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับหลักการความร่วมมือในทางอาญา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ปัญหาการกำหนดประเภทความผิดและบทกำหนดโทษที่ไม่สามารถส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้ เห็นว่าพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและบังคับให้นุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 และมาตรา 13 กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการส่งผู้ร้ายข้ามแดนกรณีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและบังคับให้นุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มิใช่ความผิดทางการเมือง แต่ขาดการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความผิดทางการเมืองไว้ก่อให้เกิดปัญหาการตีความและการบังคับใช้พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและบังคับให้นุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 จึงทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้และทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพในการประสานงานและความร่วมมือในทางอาญากับนานาอารยประเทศ และกรณีการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งตามการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่ง มาตาม 13 ก็เป็นอีกบทบัญญัติหนึ่งที่บัญญัติเกี่ยวกับการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังประเทศที่สามซึ่งขาดหลักเกณฑ์ในการกำหนดรูปแบบไว้และการบัญญัติเช่นนี้ไม่ได้คำนึงถึงหลักอำนาจอธิปไตยในทางกฎหมายของรัฐตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

2. ปัญหาการกำหนดค่านิยมและการบังคับใช้เกี่ยวกับความผิดทางการเมืองตามพระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 9 เห็นควรเสนอแนะให้มีค่านิยมความผิดทางการเมืองว่า “การกระทำที่มีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของรัฐและต่ออธิปไตยของรัฐ ก่อให้เกิดการแทรกแซงการใช้อำนาจอภายในรัฐ หรือการกระทำผิดที่เกิดขึ้นมาจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกล่วงละเมิด และจะต้องเป็นการกระทำกรณีดังต่อไปนี้ด้วย

1) ความผิดนั้นจะต้องกระทำลงโดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือให้วัตถุประสงค์ในทางการเมืองโดยแท้ประสบผลสำเร็จ

2) มีความเกี่ยวเนื่องกันโดยตรงระหว่างความผิดอาญาที่ได้กระทำลงกับวัตถุประสงค์ก่อให้เกิดผลในทางการเมืองหรือองค์กรทางสังคมของรัฐ

3) วัตถุประสงค์ในทางการเมืองจะต้องอยู่เหนือองค์ประกอบของการกระทำความผิดอาญาสามัญ”

นอกจากจะกำหนดค่านิยมไว้ในพระราชบัญญัติการป้องกันปราบปรามการทรมานและบังคับให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 4 แล้ว ในส่วนของมาตรา 9 ที่บัญญัติไว้ว่า “ในการกระทำความผิดฐานกระทำความผิดตามมาตรา 5 และการกระทำความผิดฐานกระทำให้บุคคลสูญหายตามมาตรา 7 ถือว่าเป็นอาชญากรรมร้ายแรงต่อมนุษย์ มิให้นำความผิดทางการเมือง กฎหมายทหารหรือการหลบหนีราชการทหาร กฎหมายการพิมพ์ กฎหมายศาสนา มาใช้กล่าวอ้างเพื่อปฏิเสธในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน

ในกรณีที่บุคคลใดได้รับสิทธิพิเศษบางประการของผู้กระทำความผิดที่ถือว่าเป็นเหตุยกเว้นไม่ให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกร้องขอให้ส่งตัว ได้แก่ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ความผิดที่ขัดกับหลักศีลธรรมของประเทศผู้รับคำขออย่างร้ายแรง เอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต หรือผู้ได้รับอนุญาตให้ลี้ภัย ถือว่าเป็นการหลบหนีตามกฎหมายนี้และมีให้นับอายุความมาใช้เพื่อตัดสิทธิในการดำเนินคดี”

3. ปัญหาการขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งตามพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ.2565 มาตรา 13 ควรปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับหลักการความร่วมมือในทางอาญาว่า “ห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐขับไล่ ส่งกลับหรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่ง หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะไปตกอยู่ในอันตรายที่จะถูกกระทำความผิด ถูกกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือถูกกระทำให้สูญหาย

ถ้าความผิดสำหรับการส่งผู้ร้ายข้ามแดนมีโทษประหารชีวิตภายใต้กฎหมายของประเทศผู้ร้องขอ แต่ความผิดเช่นนั้นไม่ได้บัญญัติโทษประหารชีวิตในประเทศผู้รับคำร้องขอ การส่งผู้ร้ายข้ามแดนอาจจะไม่ถูกส่งเป็นผู้ร้ายข้ามแดน เว้นแต่ประเทศสมาชิกผู้ร้องขอจะให้คำรับรองว่าจะไม่ดำเนินการเช่นนั้น ทั้งนี้ให้เป็นดุลพินิจของประเทศผู้รับคำขอว่าจะส่งกลับ หรือส่งบุคคลเป็นผู้ร้ายข้ามแดนไปยังอีกรัฐหนึ่งหรือไม่ โดยพิจารณาจากความร้ายแรงของการกระทำความผิด อำนาจอธิปไตยของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และหลักสิทธิมนุษยชน”

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำไปทำวิจัยดังนี้

1. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มิได้กำหนดคำจำกัดความของคำว่า “การทรมาน” “การกระทำหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม” หรือ “ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และ “การกระทำทำให้บุคคลสูญหาย”
2. ปัญหาการกำหนดให้บันทึกภาพและเสียงตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 22
3. การทรมานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำรับสารภาพจากผู้ถูกกระทำหรือบุคคลที่สามตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 5
4. การกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย

บรรณานุกรม

- กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *การเมือง* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://dictionary.orst.go.th/> [2568, 2 กุมภาพันธ์].
- พรชัย ตำนวิวัฒน์. (2544). *กฎหมายอาญาระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535. (2535, 13 มีนาคม).
- ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 109 (ตอนที่ 40) หน้า 27.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565. (2565, 24 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 (ตอนที่ 66 ก), หน้า 43.
- พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551. (2551, 30 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 125 (ตอนที่ 32 ก), หน้า 36.
- วิษญา ลิ้มวงศ์. (2537). *ความผิดทางการเมืองในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิญา เลื่อนฉวี. (2551). *การใช้เขตอำนาจของรัฐต่อผู้กระทำความผิดโดยวิธีการส่งผู้ร้ายข้ามแดน* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPUsthitparithatJournal/article/view/246102> [2567, 16 พฤศจิกายน].
- Council of Europe. (1957). *European Union on Extradition* (Online). Available: <https://rm.coe.int/168048bd42> [2025, February 1].